

● Емпатійність є не тільки важливою особистісною рисою вчителя, а й складає, за нашими даними, одну з провідних професійно значущих якостей вчителя початкових класів.

Література

1. Ващенко О. М. Особливості формування в молодших школярів умінь і навичок здорового способу життя в закладах інтернатного типу // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Збірник наукових праць. – Вип. 8. – Київ – 2005 – 392 с. – С. 352.
2. Коротаева Л. А. Организация системы валеологической службы в школе как условие формирования физически и духовно здоровой личности. Дис... канд.. пед. наук. – Казань, 1997. – 205 с.
3. Максим О. В. Особливості емпатійної поведінки вчителя початкової школи // Практична психологія та соціальна робота. – №7. – С. 12.
4. Пачковський Ю. Ф., Корнієнко І. О. Тест шкільної тривожності // Психолог. – 2002. – листопад 41(41). – С. 26–27.
5. Педагогическая психология: Методики и тесты / Авторы-сост.: М. В. Демиденко, А. И. Ключева. – Самара: Бахрах – М., 2004. – 144 с. – С. 137–139.
6. Потапчук Є. М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців: Монографія. – Хмельницький: Видавництво Національної академії ДПСУ, 2004. – 323 с. – С. 3.

УДК 373.5.015.31:316.346.2(477)

Главацька О. Л.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В АСПЕКТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

Процеси соціалізації сучасної учнівської молоді зумовлені впливом найрізноманітніших і часом суперечливих чинників. Причому, їх вплив торкнувся всіх найважливіших напрямів соціалізації: громадянської, трудової, політичної та ін. Серед них і гендерна соціалізація молоді, у галузі якої сьогодні виникають найбільші проблеми, це: надмірно ранній початок статевого життя, зростання кількості розлучень, недостатня інформованість молоді з питань шлюбу і сім'ї, необізнаність із питаннями сексуальної культури, нерозуміння психологічних особливостей статі, психології інтимних взаємин тощо [3]. Тому завдання вчителів, батьків, громадськості полягає у вихованні в учнів умінь володіти інстинктами статі, що пробуджуються, формуванні усвідомлення високого призначення людини, відповідальності за іншу людину, за здоров'я майбутньої сім'ї.

Особливості гендерної соціалізації й психосексуального розвитку дитини досліджено в роботах М. Боришевського, Т. Говорун, В. Кравця, О. Кікінежді, І. Кона, О. Луценко, В. Романової, О. Цокур, Л. Штильової та ін. Питанням статевого виховання дітей різного віку присвячено праці Д. Ісаєва, В. Карпікова, Д. Колесова, В. Кочеткова, Ю. Орлова та ін. У їхніх працях накопичено певний фонд наукових знань про гендерну соціалізацію школярів, але проблем, які вимагають їх наукового розв'язання, набагато більше.

Метою статті є висвітлення особливостей соціально-педагогічної діяльності в аспекті гендерна соціалізації учнів.

Уведення терміна «гендер» сприяло формуванню нового погляду на соціально-культурні відмінності між статями. Гендер – це змодельована суспільством і підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик «чоловічої» та «жіночої» поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей жінок і чоловіків та їхніх стосунків. Їх набувають особистості у процесі гендерної

соціалізації, що визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка відповідно до їхньої статі. Під поняттям гендерної соціалізації розуміють формування статевої ідентичності особистості – єдності поведінки й самосвідомості індивіда, який співвідносить себе з певною статтю й відповідає вимогам певної соціальної ролі. Вона є цілісним процесом становлення особистості на різних етапах онтогенезу дитини, що в свою чергу вимагає ефективної соціально-педагогічної діяльності [2; 4].

Діяльність із питань гендерної соціалізації учнів слід інтегрувати в систему виховної роботи класного керівника, соціального педагога, практичного психолога в рамках загально-виховного процесу школи.

Загалом класний керівник, соціальний педагог, психолог у роботі з учнями з питань гендерної соціалізації водночас із реалізацією інших напрямів своєї професійної діяльності повинен: виявляти рівень гендерної, сексуальної освіченості учнів, їх готовність до подружнього життя; здійснювати діагностично-корекційну роботу з учнями, що мають відхилення у психосексуальному розвитку, в міжстатевих стосунках, у статевої ролі поведінці; діагностувати емоційно-вольові особливості учнів, що перешкоджають нормальному статево-рольовому розвитку, здійснювати їх корекцію; виявляти й усувати психологічні причини порушень міжстатевих стосунків учнів; проводити консультації з питань статі, шлюбу, сім'ї, а також консультивати адміністрацію школи, учителів, класних керівників, батьків з соціально-психологічних проблем гендерного виховання дітей [1; 7].

Використовуючи запропоновану Н. Кузьміною класифікацію професійних вмінь, як основу для нашої структури діяльності фахівця в аспекті гендерної соціалізації учнів ми виділили в ній гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські й комунікативні вміння [6].

Діагностична діяльність передбачає здатність: орієнтуватися в соціальній ситуації, що склалась за останні роки, прогнозувати її розвиток, аналізувати й давати педагогічну оцінку процесам і явищам, що відбуваються в галузі гендерної соціалізації; визначати індивідуальні жіночі / чоловічі особливості хлопчиків і дівчаток, юнаків і дівчат, їхні інтереси, схильності, рівень сформованості умінь і навичок гендерної поведінки, яка відповідає суспільним нормам; діагностувати статевої ролі девіантність дітей; передбачати результати своєї діяльності.

Проектувальна діяльність містить здатність: визначати цілі й завдання гендерного виховання школярів різних вікових груп; самостійно проектувати педагогічну діяльність, вибирати педагогічні технології, прийнятні й ефективні в організації гендерного виховання дітей; передбачати можливі труднощі, дії дітей у типових і проблемних ситуаціях процесу гендерної соціалізації.

Конструктивна діяльність включає в себе здатність: планувати й відповідно будувати свої дії, спрямовані на взаємодію з дітьми різної статі й різного віку; структурувати зміст навчання, відбирати й композиційно будувати навчально-виховний матеріал стосовно гендерних особливостей учнів; будувати гуманні, довірливі й поважливі стосунки з дітьми; бачити й визнавати в кожній дівчині і хлопцеві неповторну й самоцінну особистість.

Організаційна діяльність передбачає здатність: виявляти, аналізувати й розв'язувати типові проблеми, які виникають у процесі гендерної соціалізації учнів; організовувати педагогічні ситуації виховання школярів, які сприяють їх позитивній гендерній соціалізації; створювати умови, які спонукають дитину удосконалювати свою чоловічу / жіночу індивідуальність; аналізувати й регулювати власну поведінку.

Комунікативна діяльність включає в себе вміння: володіти інструментарієм індивідуальної й групової комунікації; встановлювати контакти з учнями різного віку,

розуміти їх психологічний стан, компетентно розв'язувати педагогічні завдання; емоційно заражати учнів, збуджувати у них інтерес у процесі спілкування, викликати бажання до спільної діяльності; володіти собою, керувати своїм настроєм.

Аналітично-оцінююча діяльність фахівця полягає в аналізі як власних дій, так і дій учнів, виявленні їхніх позитивних сторін і недоліків, порівнянні отриманих результатів із запланованими в аспекті гендерної соціалізації школярів. За допомогою аналітично-оцінюючої діяльності відбувається зворотній зв'язок, тобто своєчасно визначаються конкретні результати виховної роботи педагога і вносяться необхідні корективи.

Практичне здійснення конкретних виховних заходів передбачає наявність у фахівця необхідних навичок і вмінь, які слід розглядати як сформовану в нього здатність до взаємодії з дітьми різної статі й різного віку, яка ґрунтується на актуалізації необхідних знань і навичок, і до творчого застосування форм і методів роботи зі школярами [5].

Під професійно важливими якостями ми розуміємо такі особистісні якості, які сприяють успішному засвоєнню педагогічної діяльності й позитивно впливають на її результативність. Говорячи про професійні якості спеціаліста в аспекті гендерної соціалізації школярів, слід відзначити, що вони повинні мати особливий специфічний прояв. Професійно важливими є такі якості як: здатність любити дітей, делікатність, комунікабельність і емоційність та ін.

Отже, професійна діяльність фахівця в контексті гендерної соціалізації учнів підпорядковується індивідуальним закономірностям, найхарактернішими із них є: усвідомлення необхідності організації соціально-педагогічної діяльності щодо гендерної соціалізації не за наказом, а за внутрішнім бажанням і мотивом; уміння брати на себе відповідальність при виявленні й вирішенні важливих питань з гендерної соціалізації; висока професійна компетентність, самостійність суджень, оперативність і сміливість щодо прийняття рішень; наявність особистої методики, досвіду створення захоплюючої атмосфери, що сприяє формуванню в шкільній молоді основ морально-психологічних поглядів на статеву поведінку, шлюб та сім'ю, культуру міжстатевого спілкування; здатність до постійного самовдосконалення, творчого пошуку.

В якості перспективи подальшої роботи можна назвати наступне: обґрунтування змісту формування гендерної культури підлітків, форм взаємодії з батьками, змісту і форм взаємодії в системі «педагог-підліток-батьки».

Література

1. Боришевский М. Й. Виховання у дітей статевої самосвідомості / М. Й. Боришевский // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1996. – С. 19–27.
2. Говорун Т. В. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства : [навч. посібник] / Т. В. Говорун, В. П. Кравець, О. М. Кікінежді, О. Б. Кізь. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 144 с.
3. Ковалева А. И. Концепция социализации молодежи : нормы, отклонения, социализационная траектория / А. И. Ковалева // Социс. – 2008. – № 1. – С. 109–115.
4. Кравець В. П. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості : монографія / В. П. Кравець. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – 476 с.
5. Лебідь І. Ю. Гендерна педагогіка : навчально-методичний посібник / І. Ю. Лебідь. – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2015. – 130 с.
6. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

7. Яценко Л. В. Гендерна освіта і виховання в сучасній середній школі / Я. Н. Яценко // Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (11–13 грудня 2003р.)]. – К. : ПЦ «Фоліант», 2003. – С. 154–156.

УДК 378.14

Гладюк Т. В., Гладюк М. М.

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ДО ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

В умовах реформування системи освіти України, оновлення змісту шкільної освіти, необхідності забезпечення реалізації компетентнісного підходу в навчанні школярів якість підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх учителів загальноосвітньої школи є актуальною проблемою. Суспільство нині висуває нові вимоги до якості підготовки учителя. Сучасна загальноосвітня школа потребує творчого вчителя, який уміє креативно вирішувати різноманітні проблеми, гнучко адаптуватися в постійно мінливих ситуаціях сьогодення, самостійно долати проблеми, прагне професійного і особистісного самовдосконалення, бути конкурентним на ринку праці.

Проблемі якості вищої освіти присвячені дослідження О. Єсіної [1], В. Зайчука [2], І. Кінаш [3], М. Кісіль [4] та інших учених.

Мета статті – визначити шляхи забезпечення якості підготовки у ВНЗ майбутніх учителів до викладання природничих дисциплін у загальноосвітній школі.

Перед вищим навчальним закладом освіти стоїть завдання задовольняти існуючі і потенційні потреби загальноосвітньої школи і вимоги суспільства та особистості щодо підготовки висококваліфікованих фахівців.

Якість вищої освіти вчені розглядають з різних точок зору – поєднання властивостей і характеристик освітнього процесу або його результату; сукупностей якостей майбутнього фахівця, що відображає його професійну компетентність; чинників, що впливають на якість освітньої послуги.

У дослідженнях вчених зазначається, що якість підготовки фахівців у ВНЗ залежить від багатьох чинників: рівня загальноосвітньої підготовки абітурієнтів, якості освітніх програм підготовки і навчально-виховного процесу у вищій школі, професорсько-викладацького складу, готового до формування творчих учителів нового покоління, належної матеріально-технічної бази, застосування сучасних технологій навчання та інших.

Оновлення змісту шкільної природничої освіти потребує від учителя глибоких природничо-наукових знань. Вивчення природничих дисциплін у вищому педагогічному навчальному закладі ускладнюється низьким рівнем загальноосвітньої природничої підготовки абітурієнтів і не сформованістю вміння самостійно вчитися. Зокрема, аналіз результатів ЗНО у 2016 році показав, що середній бал з біології за шкалою 100-200 балів – 140,10; з хімії – 144,81; з географії – 140,65; з фізики – 137,41. Опитування першокурсників на хіміко-біологічному факультеті ТНПУ (майбутніх учителів хімії) та факультеті педагогіки та психології (майбутніх учителів початкової школи) показав, що студенти відчують труднощі у вивченні природничих дисциплін. Вони не вміють шукати інформацію, виділяти головне, аналізувати, узагальнювати, застосовувати знання на практиці.

Враховуючи вищезазначене, у ВНЗ здійснюється оновлення змісту природничих дисциплін і технологій навчання, які б стимулювали студентів до систематичної роботи, сприяли розвитку їх пізнавальної активності і самостійності, відповідальності за результати навчання. Наприклад, у навчальний план підготовки